

УДК 821.161.2.09:32

Олена Подобед*

ПОЛІТИЧНА ПУБЛІЦИСТИКА ІВАНА БАГРЯНОГО

У статті проаналізовано політичну публіцистику І. Багряного. Визначено основні теми публіцистичної спадщини. З'ясовано, що публіцистика І. Багряного органічно доповнювала його громадсько-політичну діяльність.

Ключові слова: І. Багрянний, еміграція, політична публіцистика, статті, памфлет.

Досліджуючи громадсько-політичну діяльність письменника Івана Багряного (1906–1963 рр.) не можна оминати його політичну публіцистику. Саме у численних статтях і брошурах І. Багрянний оприлюднював власні політичні погляди щодо ключових проблем перебування українців у радянській Україні та на еміграції.

У своєму дослідженні автор спирається на праці І. Дзюби, Д. Нитченка (псевдонім — Дмитро Чуб), Н. та О. Сидоренків та ін. Основу джерельної бази становлять публіцистичні праці І. Багряного, оприлюднені в українських еміграційних часописах та брошурах, а також ті, що побачили світ в окремій збірці у незалежній Україні.

Метою статті є виокремлення ключових тем політичної публіцистики І. Багряного і визначення їхнього взаємозв'язку із процесами та явищами, що мали місце в житті українських емігрантів другої половини 1940-х — початку 1960-х рр.

Публіцистичний хист І. Багряного розкрився в еміграційний період життя письменника. Це був час, коли Німеччина вдруге після 1920-х рр. стала місцем мешкання українських політичних емігрантів. Реалії нового еміграційного життя спонукали представників української інтелігенції до роздумів над подальшим шляхом поступу української нації. Вони бачили Україну незалежною державою, вони усвідомлювали, що шлях до незалежності буде нелегким, вони розуміли, що без об'єднання всіх українських національних сил і підтримки провідних демократичних держав подолати тоталітарний Радянський Союз буде практично неможливо.

До висвітлення актуальних проблем тих часів взялися випробувані у журналістиці публіцисти, літератори та редактори часописів передвоєнного періоду — І. Багрянний, Р. Ільницький, П. Котович, Г. Которович, І. Кошелівець, З. Пеленський, В. Стахів та ін. На думку українського зарубіжного дослідника В. Маруняка, твори політичної публіцистики 1945–1949-х рр. належали до найслабших

---

* Олена Подобед — кандидат історичних наук, доцент, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, helena2012kiev@yandex.ua.

видавничих ділянок, вони визначалися «великою обмеженістю тем, засліпленою односторонністю аргументації і палким полемічним стилем»¹. Така ситуація пояснюється етапом становлення української політичної публіцистики. У подальші роки публіцистичні твори вийшли на якісно вищий рівень.

У перші повосенні роки у Німеччині, особливо у західній окупаційній зоні, культурно-освітнє, громадсько-політичне, видавниче життя швидко набуло організаційних форм. Не винятком стала й журналістика. Як зазначають сучасні дослідники Н. Сидоренко та О. Сидоренко, у квітні 1946 р. у Регенсбурзі співробітники газет «Наше життя», «Неділя», «Слово», «Українські вісті» та «Український тижневик» заснували Союз української демократичної преси. Через декілька місяців, у червні, постала Спілка українських журналістів на еміграції, яку очолив С. Баран². До її лав серед інших увійшов також І. Багрянний³. Зазначені організації об'єднували журналістів різних політичних поглядів та літературних обдарувань.

Особливе місце серед публіцистів другої половини 1940-х — початку 1960-х рр. в еміграції посідав, за визначенням громадського діяча Д. Нитченка, «рупор» і «оборонець» українського народу⁴ І. Багрянний. Його авторству належить понад 200 публіцистичних творів, які в основному були надруковані в газеті «Українські вісті», а також у журналі «Наші позиції» тощо. Ряд зразків політичної публіцистики були видані окремими брошурами.

Безумовно, вражає жанрова різноманітність багряннівської публіцистики. У його творчому доробку присутні зразки статей, памфлетів, доповідей, інтерв'ю, промов та виступів на різноманітних зібраннях, а також на радіо і телебаченні.

І. Багрянний, як жоден із його колег по перу, залишив по собі чималу публіцистичну спадщину. Проте на найбільшу увагу заслуговують спектр тематики, проблем, які порушував публіцист, а особливо — оригінальне накреслення шляхів їхнього вирішення.

У роки примусової репатріації до СРСР одним із перших на захист усіх приречених до повернення на «родину» виступив І. Багрянний. Його памфлет «Чому я не хочу вертатись до ССРСР?», написаний у 1945 р. (вийшов окремою книжкою 1946 р.) став, за визначенням О. Гарнавського, «конституцією вільної людини»⁵. Характерно, що І. Багрянний виступив не анонімно, а відкрито, не

---

¹ *Маруняк В.* Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні / Володимир Маруняк: [у 2 т.]. — Мюнхен: Академічне видавництво д-ра Петра Белея, 1985. — Т. 1: Роки 1945–1951. — 1985. — 432 с. — С. 218.

² *Сидоренко Н.М.* Журналістська «планета Ді-Пі»: Українська преса у таборах військовополонених, переміщених осіб і біженців після II Світової війни (1945–1950) / Н.М. Сидоренко, О.І. Сидоренко. — К.: Б. в., 2000. — 175 с. — С. 17.

³ Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (далі — ЦДАМЛМ України). — Ф. 1186. — Оп 1. — Спр. 62. — 1 арк. — Арк. 1.

⁴ *Нитченко Д.* Видатна постать нашої доби (Доповідь про життя і творчість І. Багрянного, виголошена на жалібних сходинах у Мелборні та Аделаїді) / Дмитро Нитченко // Українські вісті. — Новий Ульм. — 1964. — Ч. 8. — 23 лютого. — С. 5–7. — С. 5.

⁵ *Багрянний І.* Вибрані твори / Іван Багрянний; [упоряд., автор передм., та приміток М. Балаклицький]. — К.: Смолоскип, 2006. — 687 с. — (Сер. «Розстріляне Відродження»). — С. 605.

ховаючись за псевдонімами. Використання прізвища «Іван Багряний» було складовою частиною самого памфлету, адже прізвище публіциста мало за собою «неабияку історію й яскравий політичний паспорт»⁶.

Публіцист послідовно розкрив одне з найболючіших питань українських емігрантів у повосенний період, зазначене у назві памфлету: примусова колективізація, що проводилася в Україні, як писав автор, «не в соціальному плані, а політичним і національним»⁷; штучно організований радянською владою голодомор 1932–1933 рр., у результаті якого «понад 5 мільйонів українського селянства згинувло тоді страшною голодовою смертю... Сталін прирік українське селянство на наглядну смерть свідомо, щоб змусити його до покірності, до примирення з заведеним колгоспним рабством»⁸; репресії проти української інтелігенції, основною метою яких було «позбавити український народ духовної верхівки, що змагалася до свободи й соціальної справедливості»⁹; антирелігійні кампанії, які супроводжувалися вбивствами священників та руйнуванням храмів; численні порушення прав людини.

Одним із основних завдань «новітнього кріпацтва» — більшовизму — памфлетист назвав денационалізацію України, як і інших республік Радянського Союзу, яка полягала у духовному й фізичному знищенні українського народу. «Большевики, — писав І. Багряний, — зробили для 100 національностей єдину «совітську родіну» і нав'язують її силою, цю страшну тюрму народів, звану СССР»¹⁰.

У липні 1946 р. памфлет І. Багряного був представлений у рукописному варіанті у перекладі на німецьку мову на мистецькій виставці в одному з таборів переміщених осіб. За час роботи виставки з ним ознайомилися не лише таборяни, а й німецьке населення, на яке він справив неабияке враження. Того ж року памфлет було прочитано у таборі Дінгольфіна на вечорі «Живої літературної газети». Як згадував український письменник Д. Нитченко, «люди були зворушені до сліз, що знайшовся автор, який подав свій голос на оборону всіх українців, яким загрожувала репатріація»¹¹. У 1950 р. уривки з памфлету лунали в ефірі слов'янських відділів «Голосу Америки», які транслювалися у тому числі й на СРСР.

З метою донесення змісту памфлету до широких кіл світової громадськості він одразу ж був перекладений професором Р. Смаль-Стоцьким англійською мовою¹², а згодом побачив світ німецькою, іспанською й італійською мовами. Памфлет здобув великий резонанс у світі. Зміст праці І. Багряного вплинув на

---

⁶ ЦДАМЛМ України. — Ф. 1186. — Оп 1. — Спр. 42. — 15 арк. — Арк. 7.

⁷ *Багряний І.* Чому я не хочу вертатись до СССР? / Іван Багряний. — Вінніпег: Комітет українців Канади, 1946. — 40 с. — С. 12.

⁸ *Багряний І.* Чому я не хочу вертатись до СССР? ... — С. 13–14.

⁹ *Багряний І.* Чому я не хочу вертатись до СССР? ... — С. 17.

¹⁰ *Багряний І.* Чому я не хочу вертатись до СССР? ... — С. 4.

¹¹ *Нитченко Д.* Під сонцем Австралії. — Т. 2 (З хроніки мого життя) / Дмитро Нитченко. — Мельбурн: В-во «Байда», 1994. — 479 с. — С. 65.

¹² *Костюк Г.* Зустрічі і прощання. Спогади: [у 2 кн.] / Григорій Костюк / [передм. М. Жулинський]. — К.: Смолоскип, 2008. — Кн. 2. — 2008. — 512 с. — С. 182.

позицію Е. Рузвельт в питанні примусової репатріації. Дружина президента США неодноразово виступала в обороні «переміщених осіб», критикуючи при цьому позицію Радянського Союзу¹³.

Памфлет «відкрив очі» політикам, діячам ООН та громадянам багатьох країн на те, що справжня причина «небажання повертатися ховається в депотичній системі, яку накінула Москва нам (українцям. — *О.А.*) та іншим народам Радянського Союзу, що вона позбавила нас національного й культурного розвитку, відібравши найелементарніші умови державного розвитку»¹⁴. За визначенням сучасного дослідника С. Білоконя, І. Багрянний своїм твором сформував у масовій свідомості емігрантів «ідеологію неповернення»¹⁵.

І. Багрянний першим у такий важкий політичний період, ризикуючи власним життям, виступив на захист прав свого народу. Публіцист був автором, за висловом публіциста Юрія Дивнича (справж. прізви. — Юрій Лавріненко), першої «політичної декларації прав і гідності людини і нації» повернув «людині її політичну пам'ять»¹⁶ і в очах вихідців з УРСР став людиною непересічної відваги. Памфлет І. Багряного та початок «холодної війни» сприяли гальмуванню процесу примусової репатріації до республік Радянського Союзу.

Значна частина політичної публіцистики І. Багряного, якого політичний діяч П. Шинкар назвав «титаном духу»¹⁷, присвячена питанням майбутнього української нації та України. Український закордонний дослідник В. Ісаїв про українських емігрантів у Північній Америці писав, що їм було характерне «зацікавлення феноменом України й ідеологічне проникання внутрішнього життя української етнічної групи турботами за долю України»¹⁸.

Справедливим буде зазначити, що майбутнім України переймалися українські інтелектуали, що мешкали у різних країнах та на різних континентах. Зокрема, у Західній Німеччині І. Багрянний, враховуючи закономірності розвитку історичного процесу, пророкував неминучий розпад СРСР. У статті «Чад імперії» (1948 р.) основною причиною, яка призведе до розпаду наддержави політичний мислитель справедливо назвав «нерозв'язане національне питання»¹⁹.

---

¹³ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. — Ф. 4465. — Оп. 1. — Спр. 122. — 30 арк. — Арк. 40 б.

¹⁴ Чуб Д. Люди великого серця (Статті, розвідки, спогади) / Дмитро Чуб; [передм. Ю. Бойка]. — Мельборн: В-во «Ластівка», 1981. — 243 с. — С. 214.

¹⁵ Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917–1941 рр.). Джерелознавче дослідження / С. Білокінь. — К.: Б. в., 1999. — 448 с. — С. 317.

¹⁶ Дивнич Ю. Іван Багрянний / Юрій Дивнич // Українські вісті. — Новий Ульм. — 1964. — Ч. 8. — 23 лютого. — С. 3, 5–7. — С. 3.

¹⁷ Шинкар П. Рік без Багряного / П. Шинкар // Українські вісті. — Новий Ульм. — 1964. — Ч. 37. — 13 вересня. — С. 1–4, 5, 8. — С. 1.

¹⁸ Ukrainians in American and Canadian Society: Contribution to the Sociology of Ethnic Groups; [ed. W. Isajiw]. — Jersey City; N.J.: M.P. Kots Publishing, 1976. — 360 p. — P. 270–271.

¹⁹ Багрянний І. Публіцистика: Доп., ст., памфлети, рефлексії, есе. / Іван Багрянний. — [2-е вид.]; [упоряд. О. Коновал; передм. І. Дзюби; післямова Г. Костюка]. — К.: Смолоскип, 2006. — 856 с. — С. 114.

Публіцист наголошував, що жодна сильна «центральна влада» не зможе «паралізувати ... відцентрові все наростаючі сили... Під тиском цього протиріччя зсередини, при умові сприятливих умов зовнішніх, більшовицька імперія лусне так само, як і царська, але на цей раз вже безповоротно»²⁰.

Щоб зрозуміти позицію І. Багрянного, слід з'ясувати, що публіцист мав на увазі під «протиріччями зсередини» та «сприятливими зовнішніми обставинами». У доповіді на III з'їзді УРДП у 1949 р. І. Багрянний зазначив, що робить ставку не на війну, а на революцію, яка має охопити увесь Радянський Союз²¹. Виникає питання: хто ж становитиме рушійні сили революції?

У брошурі «Молодь Великої України і наші завдання» (1946 р.) публіцист писав, що кадри для майбутньої революції, у результаті якої Україна здобуде незалежність, знаходились, як не дивно, у КП(б)У і комсомолі. Це молодь — молодь старшого покоління, яка формувалася в складний історичний період 1917–1921 рр.; молодь молодшого покоління, формування світогляду якої припало на роки існування УСРР — УРСР, тобто яка вчилася і жила на гаслах комуністичної партії. І. Багрянний був переконаний, що хоч більшовики «наполегливо виховували і виховують її (молодь. — О.А.) ... прагнучи викувати з неї свій ідеал ... І все ж вони того ідеалу ніяк не можуть досягти»²². Він виходив із того, що світогляд радянської людини формувався через виникнення суперечностей між теорією, яку насаджували більшовики через школу, пресу, літературу, кіно і «життєвими процесами», тобто реальним станом речей. Людям, наголошував І. Багрянний, притаманне критичне мислення. І українська молодь як старшого, так і молодшого поколінь щоденно бачила істотну різницю між пропагандистськими гаслами і реальною ситуацією в країні, особливо яскраво ця різниця, відмінність, на його думку, проявилася під час подій 1932–1933 рр. та 1941–1945 рр. Відповідно світогляд молоді проходив, за І. Багрянним, постійну внутрішню корекцію під впливом критичного ставлення до ситуації, що склалася в державі. І тому, незважаючи на те, що українська молодь знаходилася в комсомолі, це була лише історична формальність, зовнішня оболонка. Внутрішньо значна її частина була готова, на думку І. Багрянного, до повалення більшовицького режиму, розбудови власної держави.

У передмові до публікації вірша В. Сосюра «Любіть Україну»²³ І. Багрянний у 1952 р. написав, що згаданий вірш і його автор були яскравим документом «про те, як думають там вірні сини українського народу навіть тоді, коли вони є «Члени КП(б)У з 1917 року». Оті, що ходять не тільки «під КП(б)У й комсомолом, а навіть в самім КП(б)У й комсомолі (Сосюра член КП(б)У з юнацьких років)»²⁴.

²⁰ Багрянний І. Публіцистика... — С. 114.

²¹ Багрянний І. Публіцистика... — С. 132.

²² Багрянний І. Публіцистика... — С. 34.

²³ Багрянний І. [Передмова] / Іван Багрянний // Сосюра В. Любіть Україну. Love Ukraine / Володимир Сосюра. — Б. м.: Україна, 1952. — 29 с.

²⁴ Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. — Ф. 299. — № 1904. — 2 арк. — Арк 1.

За І. Багряним, молодь України піде за своїм авангардом, який спродукує українське суспільство. Водночас частина того авангарду знаходиться в еміграції і його завдання полягає у побудові мосту, через «ідейно-політичну автостраду»²⁵, через прірву, яка відділяє молодь материкової України та молоде покоління в еміграції й яка стоїть на перешкоді духовної соборності української нації.

Чітко сформульована й аргументована позиція І. Багряного щодо кадрів революції і та невдячна роль, за висловом діаспорного письменника і громадського діяча М. Вірного (справж. прізвище — Микола Француженко), «своєрідного зв'язкового між еміграцією і українським народом на Батьківщині»²⁶, яку взяв на себе Іван Павлович, викликала у політичних колах і відповідно в українському еміграційному суспільстві зливу безпідставних обвинувачень на адресу мислителя. Людину, яка все своє життя боролася проти тоталітарної радянської системи, звинуватили у прокомуністичній орієнтації. Доречними будуть слова дисидента І. Дзюби про І. Багряного: «Переслідуваний і караний на батьківщині, в УРСР, він не для всіх виявився бажаним і зручним і в еміграції»²⁷. З метою остаточно розставити усі крапки над «і», І. Багрянний у 1949 р. написав статті « $2 \times 2 = 4$ », «Дніпро впадає в Чорне море», в яких ще раз обґрунтував свою ідею про кадри.

Уміння І. Багряного, за визначенням В. Гришка, «дивитися на справи поточної політики історично»²⁸ з часом довело вірність міркувань публіциста. Опозиційний радянській владі рух 1960–1980-х рр., діяльність шестидесятників і дисидентів, правозахисного руху, Української гельсінської групи й власне сам розпад СРСР наочно довели слушність думок І. Багряного, висловлених ще у другій половині 1940-х рр.

Протягом довгого часу перед українською громадою на еміграції на порядку денному перебувала проблема консолідації, об'єднання українських емігрантів, зокрема й у політичному сенсі. У повоєнній Західній Німеччині, в якій мешкав І. Багрянний, на відміну від Радянського Союзу, існував політичний плюралізм. За визначенням українського закордонного дослідника В. Маруняка, період 1952–1965 рр. у політичній площині був періодом надиво активним²⁹. У цей час в українському політичному житті відбулися події, які енергійно обговорювалися на шпальтах української еміграційної преси, у тому числі й Західної Німеччини. Йдеться про ініціативу США створити Інститут для вивчення СРСР

---

²⁵ Багрянний І. Публіцистика... — С. 54.

²⁶ Вірний М. Щастя, долі і правди шукач (Доповідь виголошена в Торонто, 18 жовтня 1987 року з нагоди 80-тя з дня народження І.П. Багряного) / Микола Вірний // Молода Україна. — Торонто. — 1987. — Ч. 371. — С. 1–4. — С. 3.

²⁷ Дзюба І. Публіцистика Івана Багряного / Іван Дзюба // Сучасність. — К. — 1992. — № 4. — С. 64–70. — С. 64.

²⁸ Багрянний І. Вибрані твори... — С. 562.

²⁹ Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні / Володимир Маруняк: [у 2 т.]. — Мюнхен: Академічне видавництво д-ра Петра Белея, 1985. — Т. 2: Роки 1952–1975. — К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1998. — 128 с. — С. 96.

й американську радіостанцію «Свобода», перейменування Американського комітету боротьби за вільну Росію на антикомуністичний Американський комітет визволення від більшовизму, створення Ради визволення народів Росії та Координаційного центру антибільшовицької боротьби. Зазначені події відбувалися за умов загострення американсько-радянських відносин. До роботи в цих інституціях планувалося залучити східноєвропейські інтелектуальні еміграційні кола, які під впливом зазначених подій поділилися на два протилежних табори. Одні підтримували ідею збереження державної цілісності СРСР із заміною комуністичного режиму демократичним, інші — вимагали, щоб США визнали за поневоленими радянським режимом народами право на самовизначення й державну самостійність. Врешті-решт перемогу здобула перша концепція. Проте політичні дебати з цього приводу не припинилися і надалі.

У питанні співпраці з Американським комітетом визволення від більшовизму І. Багрянний, як і його колеги по перу М. Воскобійник, С. Баран та ін., мав непохитну позицію. Публіцист вважав неможливою й загрозливою для національних інтересів України співпрацю з організацією, яка не визнавала право на політичну незалежність республік СРСР. На думку І. Багряного, найбільшою помилкою діяльності Американського комітету було нехтування ключовою проблемою Східної Європи — українським питанням, «намаганням втиснути українську проблему в російський комплекс»³⁰.

Не лише І. Багрянний бив на сполох. Українські громадсько-політичні діячі й журналісти, яким була небайдужою доля Батьківщини, на шпальтах еміграційної преси висловлювали свою громадянську позицію. Серед них слід назвати С. Барана, який підтримував консолідаційні зусилля національних сил щодо відновлення Української державності, співпрацюючи з урядом УНР в екзилі; М. Воскобійник, на формування політичного світогляду якого мав значний вплив І. Багрянний, виступав за рівність усіх народів (за прикладом ООН) та обстоював їхнє право на суверенний розвиток; Б. Осадчук та П. Маляр у своїх статтях висвітлювали справжні наміри діяльності Американського комітету тощо.

У статтях і брошурах, виданих у Німеччині, а також у численних інтерв'ю, даних як українським еміграційним, так і закордонним журналістам, у доповідях та промовах, виголошених на зібраннях, радіо та телебаченні, І. Багрянний послідовно обстоював ідею об'єднання українських політичних сил на еміграції. Політичний мислитель декларував необхідність створення єдиного українського національного фронту з єдиним політичним центром, навколо якого мали об'єднатися усі політичні партії. Таким центром І. Багрянний бачив Українська національна рада (далі — УНРаду), яку у доповіді, виголошеній у першій половині 1950-х рр. в Англії, назвав «єдиним і справжнім репрезентантом ... народу,

---

³⁰ *Багрянний І.* Боротьба проти московського імперіялізму й Українська Національна Рада. Доповідь виголошена в Англії: запитання та відповіді / Іван Багрянний. — Німеччина: Українські вісті, 1954. — 135 с. — С. 49–50.

як цілості», «головною українською фортецею»³¹. Проте на практиці втілити цю ідею не вдалося, головним чином через невміння українських політиків в еміграції вести конструктивний діалог. Закордонні частини Організації українських націоналістів (далі — ЗЧ ОУН) були протилежним до позицій УНРади полюсом, вони безапеляційно претендували на керівну роль в українському еміграційному житті. За визначенням В. Маруняка, взаємовідносини між УНРадою та ЗЧ ОУН були «віссю політичного життя в еміграції»³².

У публіцистичній спадщині І. Багрянного чільне місце посідає проблема молодого українського покоління, що опинилися в еміграції. Проблема етнічної самоідентифікації, етнічного самозбереження, запобігання процесу денационалізації, збереження історичної пам'яті українського народу — одна з ключових проблем українських емігрантів усіх часів. За умов відсутності можливості безпосереднього спілкування емігрантів у розглядуваний період з Україною, на перше місце постало духовне єднання з Батьківщиною. На думку українського закордонного дослідника В. Ісаїва, «почуття єдності з українством у «старому краю» (для інших — «на рідних землях») становить дальшу димензію (вимір. — *О.П.*) будування спільноти всього українського народу»³³.

І. Багрянний бачив небезпеку денационалізації та розумів важливість збереження української етнічності за умов проживання української молоді у середовищі з іншими мовою, культурою, традиціями. У статті «До проблеми молоді», що з'явилася на шпальтах часопису «Наші позиції» у 1949 р., публіцист обґрунтував нагальну потребу створення організації молоді. Головними засадами, на яких будуватиметься планована організація, мала бути надпартійність, соборність і демократичність³⁴. І. Багрянний наголошував на потребі організації, «що охоплювала б всю українську молодь, незалежно від її територіального походження та релігійних переконань, як і незалежно від партійної приналежності її батьків»³⁵. Мислитель акцентував увагу громадськості на тому, що в основі такої організації має лежати не шовінізм, а український територіальний патріотизм, про який писав ще історик та громадсько-політичний діяч В. Липинський. Організація молоді, за І. Багрянним, мала виховувати «національно свідомих, політично й всебічно розвинених, високоморальних та активних громадян»³⁶. І. Багрянний вірив у тимчасовість перебування українців у політичній еміграції. Тому завдання організації української молоді мали відповідати, на його думку, завданням, що стоять перед Україною. Адже українська еміграційна молодь у майбутньому мала взяти на рівні з молоддю материкової України активну участь у розбудові незалежної України.

---

³¹ *Багрянний І.* Боротьба проти московського імперіялізму й Українська Національна Рада... — С. 62–63.

³² *Маруняк В.* Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні. — Т. 2... — С. 97.

³³ *Ukrainians in American and Canadian Society...* — P. 270.

³⁴ *Багрянний І.* Публіцистика... — С. 145.

³⁵ *Багрянний І.* Публіцистика... — С. 145.

³⁶ *Багрянний І.* Публіцистика... — С. 146.

Практичним втіленням ідей І. Багряного стало заснування з його ініціативи Організації демократичної української молоді (далі — ОДУМ)³⁷. Звертаючись до членства ОДУМу, І. Багряний як віце-президент УНРади наголосив, зокрема, на великій та відповідальній місії, покладеній на українську молодь в еміграції. На його думку, вона мала бути зразком для молоді по той бік залізної завіси, адже у вільному світі створені всі умови для «найповнішого вияву свого національного Я». Ініціатор створення ОДУМу закликав молодь до здобуття вищої освіти й відповідно — успіхів і перемог у професійній діяльності та громадському житті. «Щоб ви не робили, — наголошував І. Багряний, — все думайте, що на вас дивляться мільйони українських юнаків і юнок там, з-за советських колоніальних ґрат»³⁸.

Слід зазначити, що інтеграція українців до приймаючих суспільств, їхня соціальна й територіальна мобільність сприяли процесам мовної та етнічної асиміляції. Вони набули незворотного характеру. Останні демографічні дослідження засвідчують тенденцію зниження рівня етнічної самосвідомості серед молодого покоління, народженого й вихованого в еміграції. Як зазначають сучасні українські історики В. Трощинський та А. Шевченко, «етнічна свідомість молодого покоління не первинна, як у старшого покоління власне іммігрантів, а сформувалася здебільшого шляхом сприйняття певних етнічних символів, перенесених у нові умови»³⁹. Своєрідним «євшан-зіллям» у ситуації, що склалася, можуть бути безпосередні контакти, живе спілкування, безпосередній зв'язок з етнічною Батьківщиною. Проте за життя І. Багряного подібні контакти з Україною були неможливі. Вони стали реальністю лише за останні роки існування радянської влади.

У зазначеній статті І. Багряний критикував діяльність Спілки української молоді, створеної його політичними опонентами ОУН (Б). Він викривав приналежність СУМ до певної політичної партії, її регіональність (галицька організація), принципи виховання молоді. Водночас політичні опоненти І. Багряного відповідали тією ж монетою, критикуючи з аналогічних позицій ОДУМ тощо. У ситуації, що склалася, слушно видається думка сучасних істориків В. Євтуха та О. Ковальчук про те, що у «такій важливій й складній справі, як збереження української етнічності в багатонаціональній країні, можна домогтися успіхів лише за умови спільних зусиль усіх організацій, груп, яких би політичних чи релігійних переконань вони не дотримувались. Адже мета у всіх єдина»⁴⁰. На нашу думку, у справі збереження української мови та національної свідомості

---

³⁷ Див. *Подобед О.* Іван Багряний — ініціатор створення Організації української демократичної молоді (ОДУМ) / *О. Подобед* // Матеріали ІІ Волинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 90-річчю Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, 2–3 жовтня 2009 р.). — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. — С. 37–40.

³⁸ ЦДАМЛМ України. — Ф. 1186. — Оп 1. — Спр. 27. — 14 арк. — Арк. 11.

³⁹ *Трощинський В.П.* Українці в світі / В.П. Трощинський, А.А. Шевченко. — К.: Альтернативи, 1999. — 352 с. — С. 96.

⁴⁰ *Євтух В.Б.* Українці в Канаді / В.Б. Євтух, О.О. Ковальчук. — К.: «Будівельник», 1993. — 144 с. — С. 64–65.

молодого покоління емігрантів важливу роль поряд з ОДУМом відгравали також СУМ та «Пласт».

Отже, за умов загрози мовної та етнічної асиміляції українських емігрантів І. Багрянний обстоював слушну ідею про створення організації української молоді. Засади, на яких він планував створити організацію, засвідчують демократичність і прогресивність поглядів мислителя.

Діаспорний політичний діяч і соратник І. Багряного П. Шинкар слушно звернув увагу на спосіб викладу матеріалу Іваном Павловичем. Він наголошував, що публіцист мав «якийсь специфічний, властивий тільки йому одному, характер вислову своєї думки. Проста, доступна кожному його мова, ясність, чіткість вислову і завжди доведена думка до завершеного кінця, що не потребує ані пояснень, ані дає місця для заперечення»⁴¹.

Таким чином, публіцистика І. Багряного органічно доповнювала його громадсько-політичну діяльність. Політична публіцистика І. Багряного нараховує понад 200 творів. У статтях і доповідях І. Багрянний звертався до актуальних питань суспільно-політичного життя українців другої половини 1940-х — початку 1960-х рр. як в Україні, так і поза її межами. Серед них слід виділити проблеми примусової репатріації до СРСР, об'єднання українських політичних сил на еміграції, створення єдиного українського національного фронту.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ПУБЛИЦИСТИКА ИВАНА БАГРЯНОГО

Елена Подобед (кандидат исторических наук, доцент, Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, helena2012kiev@yandex.ua)

В статье проанализирована политическая публицистика И. Багряного. Определены основные темы публицистического наследия. Выяснено, что публицистика И. Багряного органично дополняла его общественно-политическую деятельность.

Ключевые слова: *И. Багрянний, емиграция, политическая публицистика, статьи, памфлет.*

IVAN BAGRYANY'S POLITICAL PUBLICISTICS

Olena Podobyed (Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, National Pedagogical Dragomanov University, helena2012kiev@yandex.ua)

In this article the I. Bagryany's political publicistics are analyzed. The main topic of publicistics are defined. It was found that I. Bagryany's publicistics was organically complemented his public-political activities.

Key words: *I. Bagryany, emigration, political publicistics, articles, pamphlet.*

---

⁴¹ Шинкар П. Рік без Багряного... — С. 1.